

MADDE 91

DR. ÖĞR. ÜYESİ MERVE
KUTLU MUTLUER

AFET VE DİĞER MÜCBİR SEBEP HÂLLERİNDE BELGELERİN VERİLME SÜRESİ VE PRİMLERİN ERTELENMESİ¹

MADDE 91- (Değişik: 15/7/2016-6728/49 md.)

Yangın, su baskını, sel, kuraklık, yer kayması, deprem gibi afetlerle ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi nedenlerle ticari veya ekonomik kayıplara uğrayan işverenler, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalılar ile bu Kanuna göre primlerini kendileri ödeyen sigortalılar, bu durumu belgelemeleri kaydıyla vakanın veya afetin meydana geldiği tarihten itibaren üç ay içinde talepte bulunmaları ve prim ödeme aczine düştüklerinin, yapılacak inceleme sonucu anlaşılması hâlinde, yukarıda belirtilen vaka veya afet tarihinden önce ödeme süresi dolmuş mevcut Kuruma olan borçları ile vaka veya afetin meydana geldiği tarihi takip eden üçüncü ayın sonuna kadar tahakkuk edecek Kuruma olan borçları, vaka veya afetin² meydana geldiği tarihten itibaren bir yıla kadar Kurumca ertelenebilir.

¹ Bu madde başlığı "Afet durumunda belgelerin verilme süresi ve primlerin ertelenmesi" iken, 15/7/2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanunun 49 uncu maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

² Doğal afetler ve bu dönemlerdeki primlere ilişkin bir başka düzenleme de genel sağlık sigortasına ilişkindir. 5510 sayılı Kanunun katılım payı alınmayacak haller, sağlık hizmetleri ve kişiler başlıklı 69. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi kapsamında, 75. maddede yer alan afet ve savaş hali nedeniyle sağlanan sağlık hizmetlerine gönderme yapılmaktadır. Buna göre "afet veya savaş hallerine bağlı nedenlerden dolayı Kurumca yapılan sağlık hizmeti giderleri, giderlerin ödendiği takvim yılı sonu esas alınarak genel

Birinci fıkrada belirtilen durumlar ile Bakanlık ve Maliye Bakanlığı'nca müştereken belirlenen vaka, afet veya mücbir sebep hâllerinde Kuruma verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile yapılması gereken başvuruların vakanın, afetin veya mücbir sebebin meydana geldiği tarihi takip eden üç ay içinde Kuruma verilmesi veya yapılması hâlinde, süresinde verilmiş veya yapılmış sayılır.

Yetkili makamlarca genel hayatı etkilediğine dair karar verilen vaka, afet veya mücbir sebep hâllerinde, genel hayatın etkilendiği bölge, il, ilçe veya mahalde doğrudan veya dolaylı olarak zarar gören işverenlerle sigortalı ve hak sahiplerince bu Kanuna göre Kuruma verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile yapılması gereken başvuruların, ödenmesi gereken primlerin ve diğer Kurum alacaklarının ödeme sürelerini bu Kanundaki sürelerle bağlı olmaksızın, genel hayatın etkilendiği bölge, il, ilçe veya mahaldeki şartları ve gelişmeleri göz önünde tutarak belirlemeye ve ertelemeye Kurum yetkilidir.

Kuruma olan borçların ertelendiği sürede zamanaşımı işlemez ve ertelenen kısma gecikme cezası ve gecikme zammı uygulanmaz.

İLGİLİ MEVZUAT: İşveren İşlemleri Genelgesi, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, Doğal Afet Nedeniyle Ertelenen Borçların Tecil ve Taksitlendirilmesi Konulu 2013/14 sayılı Genelgesi, Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü'nün 2021/3 sayılı Meslek Mensupları Bakımından Beyannamenin Ertelenmesi Genelgesi, Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannamesi Genel Tebliği.

KAYNAKÇA

- Alper, Y., (2022), Sosyal Sigortalar Hukuku, (12. Baskı), Dora, Bursa.
- Arıcı K., (2022), Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, (2. Baskı), Gazi, Ankara.
- Aslanköylü R.; Karaoğlan, N.İ., (2023), Sosyal Sigortalar & Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Bilge, Ankara.
- Centel, T., (2021), Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Onikilevha, İstanbul.
- Elma, R., (2022), Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku, (6. Baskı), Seçkin, Ankara.

bütçeden Kuruma bir yıl içinde transfer edilir" ifadesine yer verilmektedir (5510, s.K. m.75). Bknz; Arıcı K., (2022), Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, (2. Baskı), Gazi, Ankara, s.455 vd.; Sözer, A. N., (2024), Türk Genel Sağlık Sigortası, (4. Baskı), Beta, İstanbul.

- Güzel, A.; Okur, A.R.; Caniklioğlu, N., (2021) Sosyal Güvenlik Hukuku, (19. Baskı), Beta, İstanbul.
- Özkaraca, E., (2020), Sosyal Sigorta Primlerinde Zamanaşımı, Beta, İstanbul.
- Sözer, A. N., (2023), Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, (6. Baskı), Beta, İstanbul.
- Sözer, A. N., (2024), Türk Genel Sağlık Sigortası, (4. Baskı), Beta, İstanbul.
- Sümer, H. H., (2023), Sosyal Güvenlik Hukuku, (4. Baskı), Seçkin, Ankara.
- Sümer, H. H.; Kayırgan, H., (2023), Sosyal Güvenlik Hukuku Davaları, Seçkin, Ankara.
- Tuncay, A. C.; Ekmekçi, Ö.; Gülver, E., (2023), Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, (22. Baskı), Beta, İstanbul.

ANLATIM PLANI

GİRİŞ

I. 5510 SAYILI KANUN M.91'İN UYGULANMASININ KOŞULLARI

A. Erteleme Sebepleri

B. Erteleme Talep Edebilecek Kişiler

C. Ertelenebilecek Borçlar ve Erteleme Süresi

D. Vaka veya Afetin Belgelenmesi

E. Sigortalının Prim Ödeme Aczine Düştüğünün Yapılacak İnceleme Sonucu Anlaşılması

F. Başvuru Şekli ve Süresi

II. YETKİLİ MAKAMLARCA GENEL HAYATI ETKİLEDİĞİNE DAİR KARAR VERİLEN VAKA, AFET VEYA MÜCBİR SEBEP HALLERİ

A. Vaka, Afet veya Mücbir Sebep Halleri

B. Meslek Mensupları Bakımından Beyannamenin Ertelenmesine İlişkin Düzenlemeler

III. ERTELEME DÖNEMİNDE GECİKME ZAMMI VE GECİKME CEZASI SONUÇ

GİRİŞ

Hayatın akışı içinde beklenmedik bazı hal ve durumlar ortaya çıkarak, prim ödeme yükümlülerini ticari veya ekonomik kayıplara uğratmaktadır. Bu kayıplar sonucu prim ödenmesinde zorluklar yaşanacağını öngören kanunkoyucu bazı hallerde prim ödeme sürelerinin uzatılmasına imkân tanımıştır. 5510 sayılı Kanun'da zor durumda olan veya belirli objektif nedenler sebebi ile prim borcunu ödeme güçlüğüne düşen işveren, bağımsız çalışan ve isteğe

bağlı sigortalıların prim borçlarının belirli koşullarla tecil edilebilmesi düzenlenmektedir. Kanun'daki düzenleme zor durumda olma ve belirli objektif sebepler sonucu tecil olarak iki başlık altında incelenebilir.³ Kurumun prim alacakları kamusal nitelik taşıdığı için, tahsilinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Hakkında Kanun uygulanacaktır. İşverenin zor duruma düşmesi halinde 5510 sayılı Kanun m.88/XVI ve 6183 sayılı Kanun m.48'deki koşullarla prim borçları tecil olunabilmektedir. 5510 sayılı Kanun m.91'de ise, belirli objektif nedenler sebebi ile prim borçlarının ertelenmesi özel olarak düzenlenmektedir. 5510 sayılı Kanun m.91'de doğal afetler ve ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi nedenlerle ticari veya ekonomik kayıplara uğrayan işverenler ve sigortalıların Kuruma prim ve hizmet belgelerinin verilme süresi ve primlerin ödenmesi ertelenmesi düzenlenmiştir. Genel hayatı etkileyen afetlerde, prim borçlarını ödeme sürelerini farklı şekilde belirlemeye de Sosyal Güvenlik Kurumu yetkili kılınmıştır. Bu çalışmada 5510 sayılı Kanun m.91'in uygulanma koşulları ve erteleme hukuki sonuçları ele alınacaktır.

I. 5510 SAYILI KANUN M.91'İN UYGULANMASININ KOŞULLARI

5510 sayılı Kanun m.91/1'in uygulanabilmesinin ön koşulu, doğal afet veya belirli nedenlerle işverenlerin veya sigortalıların ticari veya ekonomik kayıplara uğramasıdır. Bununla birlikte işveren veya sigortalının vakanın veya afetin meydana geldiği tarihten itibaren üç ay içinde talepte bulunmaları ve prim ödeme aczine düştüklerinin Kurumca yapılacak inceleme sonucu belirlenmesi gereklidir. Gerekli şartlar sağlandığında, vaka veya afet tarihinden önce ödeme süresi dolmuş mevcut prim borçları ile afetin meydana geldiği tarihten itibaren tahakkuk edecek üç aylık prim borçları, vaka veya afet tarihinden itibaren bir yıla kadar Kurumca ertelenebilecektir. 5510 sayılı Kanun ayrıca m.91/2'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca müştereken belirlenen vaka, afet veya mücbir sebep hâlleri içinde özel bir hüküm öngörmüştür. Buna göre, 5510 sayılı Kanun m.91/2 kapsamında erteleme talep edebilmek için, vaka, afet veya mücbir sebebin Bakanlık ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca müşterek belirlenmesi ve Kuruma verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile yapılan başvuruların vakanın veya afetin meydana geldiği tarihten itibaren üç ay içinde Kuruma verilmesi gerekmektedir. Bu bölümde, öncelikle m.91/1 hükmü gereği erteleme koşulları detaylı olarak ele alınacaktır. İkinci bölümde ise, Bakanlık ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca müştereken belirlenen vaka, afet veya mücbir sebep hâllerine ilişkin özellik arz eden hususlar açıklanacaktır.

A. Erteleme Sebepleri

5510 sayılı Kanun m.91/1'e göre; yangın, su baskını, sel, kuraklık, yer kayması, deprem gibi afetlerle ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi

³ Sözer, A. N., (2023), Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, (6. Baskı), Beta, İstanbul, s. 153.

nedenlerle ticari veya ekonomik kayıplara uğrayan işverenler, bu Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalıların Kuruma olan borçları belirli koşullarla ertelenebilmektedir. İşverenin ödeme yapmada zorluğa düşmesi hali yanında, yerel veya genel etkileri olan doğal afetler nedeniyle de süresinde ödenemeyen prim borçları için tecil yapılabilmektedir. 5510 sayılı Kanun m.91 ile getirilen erteleme olanağı hem genele etkili hem de işletme ile sınırlı olan doğal afetler için mevcuttur.⁴

5510 sayılı Kanun m.91'in başlığı "Afet durumunda belgelerin verilme süresi ve primlerin ertelenmesi" iken, 15/7/2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanunun 49 uncu maddesiyle "Afet ve diğer mücbir sebep hâllerinde belgelerin verilme süresi ve primlerin ertelenmesi" şeklinde değiştirilmiştir. 6728 sayılı Kanunla yapılan bu değişiklikle maddede sayılan sebeplerin kapsamı genişletilmiştir. Sadece doğal afetler değil, işveren ya da sigortalıların kişisel bazı nedenlerde de Kuruma olan borçları erteleme kapsamına alınmıştır.⁵ Gerçekten de yeni düzenleme de bu durumlar, "ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi nedenlerle" şeklinde ifade edilerek kapsam genişlemiştir.

5510 sayılı Kanun m.91/1'de yer alan erteleme sebepleri sınırlandırıcı olarak düzenlenmemiştir. Hükümde "yangın, su baskını, sel, kuraklık, yer kayması, deprem gibi afetlerle ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi nedenlerle" denilerek sayılan durumların örnek olarak yer verildiği açıktır.⁶ Bu hususta yargı önüne taşınan bir uyuşmazlıkta, davacı işverenin suç işlemek amacıyla örgüt kurmak suçundan yargılandığı, davacı şirketin diğer ortak ve yetkilileri hakkında tüm malvarlıklarına el koyma kararı verildiği bununla birlikte, davacı şirket hakkında herhangi bir yaptırım kararının bulunmadığı yer almıştır. Söze konu kararın halen varlığını koruduğu, davacıların el koyma kararı kalkana kadar bu borcu ödemelerinin mümkün bulunmadığı belirtilerek, 5510 sayılı Kanun m.91 kapsamında prim borçlarının ertelenmesi talep edilmiştir. Kararda "Davacı ... hakkında ceza kovuşturması yapıldığı ve ilgili suçtan dolayı davacının malvarlıklarına el konulduğu tüm dosya kapsamına göre belirgin olup, 5510 sayılı Yasa'nın 91. maddesi kapsamındaki erteleme şartlarının bulunmadığı işbu davada, kimsenin kendi eylemine ve tamamen kendi kusuruna dayanarak bir hak elde edemeyeceği yönündeki temel hukuk ilkesinin

⁴ Alper, Y., (2022), Sosyal Sigortalar Hukuku, (12. Baskı), Dora, Bursa, s.238. Centel, T., (2021), Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Onikilevha, İstanbul, s. 89-90. Sümer, H. H., (2023), Sosyal Güvenlik Hukuku, (4. Baskı), Seçkin, Ankara, s.132.; Sümer, H.H.; Kayırgan, H., (2023), Sosyal Güvenlik Hukuku Davaları, Seçkin, Ankara, s. 378-379. Sözer, s. 153;

⁵ Güzel, A.; Okur, A.R.; Caniklioğlu, N., (2021) Sosyal Güvenlik Hukuku, (19. Baskı), Beta, İstanbul, s. 350-351. Tuncay, A. C.; Ekmekçi, Ö.; Gülver, E., (2023), Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, (22. Baskı), Beta, İstanbul, s. 216

⁶ Güzel, Okur, Caniklioğlu, s. 350.

varlığı karşısında, davalı Kurumun söz konusu işlemlerinin yerinde olduğu” belirtilmiş ve hatalı değerlendirme sebebi ile karar bozulmuştur.⁷

B. Erteleme Talep Edebilecek Kişiler

5510 sayılı Kanun m.91’de doğal afet veya kişisel nedenlerle Kuruma olan borçlarının ertelenmesini isteyebilecek kişiler, ticari veya ekonomik kayıplara uğrayan işverenler ve bu Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalılar olarak belirlenmiştir. Prim ödeme yükümlüsü olan işverenler belirli sebepler ve koşullarla m.91 gereği prim borçlarının ertelenmesini isteyebilecektir. Bununla birlikte 2016 yılında 6728 sayılı Kanunla yapılan bu değişiklikle m.91’de düzenlenen bu imkân primini kendisi ödemek zorunda olanlara da tanınmıştır. Söz konusu durum, 5510 sayılı Kanun m.91’de “Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalılar ile bu Kanuna göre primlerini kendileri ödeyen sigortalılar” şeklinde düzenlenmiştir. 5510 sayılı Kanun m.4/1-b’ye göre, köy ve mahalle muhtarları, kendi ad ve hesabına bağımsız çalışanlardan da, ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usûlde gelir vergisi mükellefi olanlar, gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siviline kayıtlı olanlar, anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları, tarımsal faaliyette bulunanlar ve jokey ve antrenörler koşullar varsa 5510 sayılı Kanun m.91’e göre prim borçlarının ertelenmesini isteyebilecektir.

Kanun’daki düzenlemede yine “primlerini kendileri ödeyen sigortalılar” ifadesinin de yer aldığı görülmektedir. 5510 sayılı Kanun m.4/1-b gereği kendi ad ve hesabına sigortalı olanların da doğal afet veya belirli kişisel sebepler nedeniyle zarara uğrayıp, primlerini belirli bir süre ödeyemeyeceklerinden söze konu kişilerin de bu imkândan faydalanmasına imkân verilmesi oldukça isabetlidir. Bununla birlikte, önceden sadece afetin meydana geldiği ayda verilmesi gereken aylık prim ve hizmet belgelerine ilişkin sağlanan bu imkân, 6728 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle birlikte Kuruma verilmesi gereken her türlü bilgi ve belgeyle yapılan başvurular için de sağlanmıştır. 5510 sayılı Kanun m.91 ile öngörülen sebeplerin yaratacağı olumsuzluklar karşısında⁸ yapılan değişiklik kanaatimizce oldukça isabetlidir.

C. Ertelenebilecek Borçlar ve Erteleme Süresi

Kural olarak 5510 sayılı Kanun m.91 hükmüne göre, vaka veya afet tarihinden önce ödeme süresi dolmuş mevcut prim borçları ile afetin meydana geldiği tarihten itibaren tahakkuk edecek üç aylık prim borçları, vaka veya afet tarihinden itibaren bir yıla kadar Kurumca ertelenebilecektir. O halde vaka

⁷ Y.10. HD. 21.11.2018 E. 2015/15584 K. 2018/9650.; Aynı yönde bkz.; Y.10. HD. 21.11.2018 E. 2015/15633 K. 2018/9651.

⁸ Güzel, Okur, Caniklioğlu, s. 351.

veya afet halinde, afet tarihinden önce ödeme süresi dolmuş Kuruma mevcut borçları olan⁹ Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran işverenler yönünden sigorta primleri, işsizlik sigortası primi, sosyal güvenlik destek primi, idari para cezası, damga vergisi, özel işlem vergisi ve eğitime katkı payı, bunlara ilişkin gecikme cezası ve gecikme zammı gibi ferî borçlar erteleme kapsamındadır.

Vaka, afet veya Bakanlık ile Hazine ve Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenen vaka, afet veya mücbir sebep hâllerinde afet veya vaka tarihinden önce ödeme süresi dolmuş mevcut borçlara ilaveten, “vaka veya afetin meydana geldiği tarihi takip eden üçüncü ayın sonuna kadar tahakkuk edecek Kuruma olan borçlar” da erteleme kapsamına dahil edilmiştir. Vaka, afet veya Bakanlık ile Hazine ve Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenen vaka, afet veya mücbir sebebin meydana geldiği tarihte ödenmesi gereken borçlardan başlanarak bu tarih ile birlikte takip eden üçüncü ayın sonuna kadar tahakkuk edecek borçlar da ertelenecek borçlar kapsamında değerlendirilecektir.

5510 sayılı Kanun m.91/2’de ilgililerin afet veya diğer hallerde Kuruma verilmesi bilgi ve belge ile yapılması gereken başvuruların yapılmadığı hallere ilişkin de özel bir düzenleme bulunmaktadır. Yine m.91/2’ye göre de birinci fıkrada sayılan haller dışında Bakanlık ve Maliye Bakanlığınca ortak olarak belirlenen vaka, afet veya mücbir sebep hâllerinde de bu hükmün geçerli olduğu yer almaktadır. 5510 sayılı Kanun m.91/2’ye göre yapılan taleplerin değerlendirilebilmesi için vaka, afet ya da mücbir sebebin Bakanlık ve Hazine ve Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenmesi ve Kuruma verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile yapılması gereken başvuruların vakanın, afetin veya mücbir sebebin meydana geldiği tarihi takip eden üç ay içinde Kuruma verilmesi veya yapılması gerekmektedir.¹⁰

⁹ 2020/20 sayılı İşveren İşlemleri Genelgesi’ne göre, mücbir sebebin meydana geldiği tarihte verilmesi gereken aylık prim ve hizmet belgesinden/Muhtasar Prim ve Hizmet Beyannamesinden, mücbir sebebin meydana geldiği tarihte verilme süresi sona ermemiş aylık prim ve hizmet belgesi /muhtasar Prim ve Hizmet Beyannamesinin anlaşılması gerekmektedir.

¹⁰ 15/5/1959 tarihli ve 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun uyarınca genel hayatı etkilediğine karar verilen afetler nedeniyle, afet bölgesinde doğrudan veya dolaylı olarak zarar gören işverenlerle sigortalı ve hak sahiplerinin, afetin olduğu tarihten afetin olduğu tarihi takip eden ayın sonuna kadar Kanuna göre vermekle yükümlü oldukları belgelerin ve bu belgelere bağlı olarak ödemekle yükümlü oldukları primlerin, afetin meydana geldiği tarihi izleyen ayın sonuna kadar verilmesi ve primlerin de aynı süre içinde ödenmesi halinde; belgeler süresi içinde verilmiş, primler ise süresi içinde ödenmiş sayılır. Bu durumda, afetin olduğu tarihten afetin olduğu tarihi takip eden ayın sonuna kadar verilmesi gereken aylık prim ve hizmet belgesi ile muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin sigortalıların prime esas kazanç ve hizmet bilgilerine ilişkin kısmının afetin meydana geldiği tarihi izleyen ayın sonuna kadar verilmesi ve primlerin de aynı süre içinde ödenmesi halinde; belgeler süresi içinde verilmiş, primler ise süresi içinde ödenmiş sayılacaktır.

Vakanın, afetin veya mücbir sebebin meydana geldiği tarihi takip eden üç ayın tespitinde ise, bu durumların meydana geldiği tarihi takip eden üçüncü aydaki aynı gün dikkate alınacaktır. Diğer taraftan sürenin bittiği ayda sürenin başladığı güne karşılık gelen bir gün olmaması halinde sürenin bittiği ayın son günü beyannamenin verilmesi gereken son gün olacaktır.¹¹ İşveren İşlemleri Genelgesi (İİG), 1.6'da bu durum örneklenmiştir. İİG'ye göre, (A) Limited Şirketi'ne ait işyerinin 22.05.2017 tarihinde afete uğradığı, bunu belgelediği ve yapılan inceleme sonucunda prim ödeme aczine düşüğünün anlaşıldığı varsayıldığında, 2017 yılı Nisan ayına ait belge/beyanname ile 2017 yılı Mayıs ve Haziran aylarına ilişkin belgelerin/beyannamelerin 22.08.2017 tarihine kadar Kuruma verilmesi gerekmektedir. Ancak 2017 yılı Temmuz ayı belge/beyannamesinin erteleme kapsamında olmasına rağmen, kanunen bu belgenin/beyannamenin 23.08.2017 tarihinde verilmesi gerektiğinden, 2017 yılı Temmuz ayının belge/beyannamesinin ertelenmesine gerek yoktur. Takip eden örnekte ise, işyerinde 31.03.2017 tarihinde afetin meydana geldiği varsayıldığında, afetin meydana geldiği ayda verilmesi gereken aylık prim ve hizmet belgesi /Muhtasar Prim ve Hizmet Beyannamesi 2017 yılı Mart ayına ait belge/beyanname ile 2017 yılı Nisan ve Mayıs aylarına ilişkin belgelerin/ beyannamelerin afetin meydana geldiği tarihi takip eden üçüncü ayda aynı gün bulunmaması sebebiyle 30.06.2017 tarihine kadar Kuruma verilmesi gerekeceği belirtilmiştir.

Vaka veya afetin meydana geldiği tarihte tahakkuk etmiş ve ödeme süresi gelmemiş borçlar ise, ödeme süresi dolmuş borçlara değil, tahakkuk edecek borçlara dahil edilecektir. Ertelemenin süresine ilişkin ise Kanun'da üst bir sınır belirlenmiştir. Önceye ve sonraya etkinin tecilin süresi 1 yıldır. Bununla birlikte, genel afetlerde bu süre daha fazla olabilir. Sosyal Güvenlik Kurumu genel hayatı etkileyen afetlerde, prim borçlarının ödenme sürelerini farklı şekilde belirleme yetkisine sahiptir. Afet durumunda belgelerin verilme süresi ve primlerin ertelenmesine ilişkin Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği (SSİY) m.109/1'de ertelemeye ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre, prim borçları ertelenen işverenler ile sigortalıların borçlarını ödeme vadesi, erteleme süresinin son günü olarak belirlenmiştir. Yine SSİY m.109/2'ye göre, Kanunun 91 inci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen hususlarla ilgili ertelemeye Kurum Yönetim Kurulu yetkilidir.

D. Vaka veya Afetin Belgelenmesi

5510 sayılı Kanun m.91/1 kapsamında işverenlerin Kuruma olan borçlarının ertelenmesi için vaka veya afeti kamu kurum veya kuruluşlar veya mahkemelerden alacakları belgeler ile belgelendirmeleri gerekmektedir. Buna karşın vaka, afet ya da mücbir sebebin Bakanlık ve Hazine ve Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenmesi halinde, işverenin ayrıca bir belgelendirme yükümlülüğü bulunmamaktadır. İİG'nde de işverenlerin borçlarının ertelenmesine

¹¹ İşveren İşlemleri Genelgesi (İİG), 2020/20, 5. Kısım, 1.6

ilişkin taleplerini mahkeme kararı ya da ilgili Bakanlıkların il veya ilçe müdürlüklerinden ya da kamu kurum ve kuruluşlarından alacakları belge ile belgelenmeleri gerektiği düzenlenmektedir. Buna göre, vaka veya afetin mahkeme kararı veya belediyeden, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın ilgili il müdürlüğünden, tarım il/ilçe müdürlüğü veya benzeri bir başka kamu kurumundan belgelendirilmesi gerekmektedir.

E. Sigortalının Prim Ödeme Aczine Düşüğünün Yapılacak İnceleme Sonucu Anlaşılması

5510 sayılı Kanun m.91/1'e göre, ilgililerin prim ödeme aczine düşüğünün yapılacak inceleme sonucu anlaşılması gerekmektedir. Bu hususta inceleme Sosyal Güvenlik Denetmenlerince yapılacak olup, işyerinin ve işverenin mali ve sosyal durumu değerlendirilecektir. Sosyal güvenlik denetmenlerince prim ödeme aczine düşmediklerinin belirlenmesi halinde erteleme imkanı bulunmamaktadır. Bununla birlikte kurumun işlemlerinin yargı denetimine tabi olduğu da belirtilmelidir.¹² Benzer bir düzenlemenin yer aldığı 506 sayılı Kanun'un ilgili maddesinde sayılan sebeplerin gerçekleşmesi yeterli sayılarak işverenin ödeme aczine düşmesi aranmamaktaydı.¹³ Oysa 5510 sayılı Kanun'da prim ödeme aczine düşüklerinin, yapılacak inceleme sonucu anlaşılması hâlinde primlerinin ertelenebileceği açıkça yer almaktadır.

F. Başvuru Şekli ve Süresi

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü'nün doğal afet nedeniyle ertelenen borçların tecil ve taksitlendirilmesi konulu 2013/14 sayılı Genelgesiyle 5510 sayılı Kanun m.91 uyarınca ertelenen borçların tecil ve taksitlendirilmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. Tecil ve taksitlendirme işlemleri 6183 sayılı Kanun'un 48 inci maddesinin altıncı fıkrası kapsamında yapılacaktır. Tecil ve taksitlendirmenin 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 13 üncü maddesi çerçevesinde doğal afet nedeniyle mücbir sebep hali ilan edilen yerlerdeki borçluların, 5510 sayılı Kanunun 91 inci maddesi kapsamında Kurumca ertelenen prim ve diğer borçlarını kapsayacağı Genelge de açıkça düzenlenmiştir.

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun m.48/6'da öngörülen tecil imkanından faydalanmak isteyen borçlular, afet nedeniyle erteleme süresi içinde veya ertelemenin bitim tarihinden itibaren üç ay içinde bağlı oldukları sosyal güvenlik il müdürlüğüne/sosyal güvenlik merkezine taleplerini yazılı olarak iletceklerdir. Borçlunun bu kapsamda birden fazla sosyal güvenlik il müdürlüğünce/sosyal güvenlik merkezince takip edilen borcunun bulunması halinde yazılı başvuruların işyerlerinin işlem gördüğü tüm ünite-

¹² Aslanköylü R.; Karaoğlan, N.İ., (2023), Sosyal Sigortalar & Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Bilge, Ankara, II. Cilt, s. 1673. Elma, R., (2022), Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku, (6. Baskı), Seçkin, Ankara, s. 843.

¹³ Arslanköylü ve Karaoğlan, s. 1672 vd.

lere ayrı ayrı yapılacağı düzenlenmiştir. Başvuruların posta yolu ile yapılması halinde; taahhütlü, iadeli taahhütlü ya da APS yoluyla yapılan gönderilerde, başvuru dilekçesinin postaya verildiği tarih Kuruma verildiği tarih olarak kabul edilecektir. Buna karşın, adi posta yolunun tercih edilmiş olması halinde, başvuru formunun Kurum evrak kayıtlarına giriş tarihi, Kuruma verildiği tarih olarak kabul edilecektir.

II. YETKİLİ MAKAMLARCA GENEL HAYATI ETKİLEDİĞİNE DAİR KARAR VERİLEN VAKA, AFET VEYA MÜCBİR SEBEP HALLERİ

A. Vaka, Afet veya Mücbir Sebep Halleri

5510 sayılı Kanun m.91/3'e göre, yetkili makamlarca genel hayatı etkilediğine dair karar verilen vaka, afet veya mücbir sebep varsa, Kuruma verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile yapılması gereken başvuruların, ödenmesi gereken primlerin ve diğer Kurum alacaklarının ödeme sürelerini bu Kanundaki sürelere bağlı olmaksızın, belirlemeye ve ertelemeye Sosyal Güvenlik Kurumu yetkilidir. Aylık prim hizmet belgelerinin verilmesine, primlerin ertelenmesine ve ödenmesine ilişkin hususlar da Kurum Yönetim Kurulu kararı ile belirlenecektir.

Oldukça yakın bir zamanda meydana gelen deprem felaketi sebebiyle 5510 sayılı Kanun'un 91. maddesinin uygulanmasına yönelik kararlar alınmıştır. Kahramanmaraş merkezli meydana gelen deprem felaketi nedeniyle Kuruma verilmekle yükümlü olunan her türlü bilgi, belge ve beyannamelerin verilme sürelerinin ertelenmesine ilişkin Sosyal Güvenlik Kurumu Yönetim Kurulu tarafından 24.05.2023 tarih ve 2023/75 sayılı Karar alınmıştır. 27.07.2023 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 26.07.2023 tarihli 7405 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla deprem nedeniyle mücbir sebep halinin 30.11.2023 (bu tarih dahil) devam ettiği belirtilmiştir. 26.07.2023 tarihinde SGK tarafından "*Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya İlleri ile Gaziantep İli İslâhiye ve Nurdağı İlçelerinde Meydana Gelen Deprem Felaketi Nedeniyle Prim Borçlarının Ödenme Süreleri ile Kuruma Verilmekle Yükümlü Olunan Bilgi, Belge ve Beyannamelerin Verilme Sürelerinin Ertelenmesine Dair*" Duyuru yayımlanmıştır. Bu duyuruda; 06.02.2023 ila 30.11.2023 tarihleri arasında, 5510 sayılı Kanuna göre vermekle sigortalıların yükümlü oldukları her türlü bilgi, belge ve beyannamelerin 15.12.2023 tarihine kadar (bu tarih dahil) Kuruma verilmesi halinde yasal süresi içinde verilmiş sayılacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte, 06.02.2023 tarihinden önce ödeme süresi dolmuş mevcut prim borçları ile 2023 yılı Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos Eylül, Ekim aylarına ait prim borçlarının 5510 sayılı Kanun m.89'da belirtilen gecikme cezası ve gecikme zammı uygulanmaksızın 29.12.2023 tarihine kadar (bu tarih dahil) erteleneceği de belirtilmiştir.

Yine 5510 sayılı Kanun m.91'in uygulanması bakımından, Covid-19 Pandemisi de önem arz etmektedir. 2019 senesinin sonunda Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan SARS-CoV-2 virüsüne bağlı Covid-19 (koronavirüs)

Pandemisi dünyada daha önce eşi görülmemiş bir şekilde yayılmış ve bütün ülkeleri etkilemiştir. Covid-19 virüsü 11.03.2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak kabul edilmiş ve devletler pandeminin etkilerine karşı çeşitli önlemler almıştır. 24.03.2020 tarihinde yayınlanan Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği m.3 ile (R.G. 24.03.2020 31078 Mükerrer) bazı mükelleflerin 01.04.2020-30.06.2020 tarihleri arasında mücbir sebep halinde oldukları kabul edilmiştir. Kurum Yönetim Kurulu da m.91 uyarınca 26.03.2020 tarih ve 2020/188 sayılı Kararı ile 24.03.2020 tarihinde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından mücbir sebep ilan edilen ticari, zirai ve serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar, gelir vergisinden muaf olup esnaf ve sanatkarlar siciline kayıtlı olanlar ve tarımsal faaliyette bulunup zirai kazanç elde edenler veya Hazine ve Maliye Bakanlığınca mücbir sebep hali kabul edilen sektörlerde yer alan mükelleflere ait işyerlerinde 5510 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran özel sektör işverenleri ile 5510 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalıların Mart 2020, Nisan 2020 ve Mayıs 2020'e ait sigorta prim ödemelerini altı ay süre ile ertelenmiştir. SGK primlerinin ertelenmesi Kurumun 02.04.2020 tarihli Genel Yazısı ile düzenlenmiştir. Yine Kurum söze konu tarihte Bakanlık tarafından koronavirüs salgınından doğrudan etkilendiği kabul edilen sektörlerin de yer aldığı duyuruyu yayımlamıştır. Prim ödeme sürelerinin ertelenmesine ilişkin bahsedilen bu düzenlemelerden sonrada, salgın sebebi ile prim ödeme süreleri bazı işverenler bakımından 7244 sayılı Kanun ile ertelenmiştir. Düzenlemeye göre erteleme süresini Cumhurbaşkanı üç aya kadar uzatmaya yetkili kılınmıştır. Yine salgın hastalık kapsamında başka bir erteleme de kuş gribi sebebi ile olmuştur.¹⁴

Kuvvetli fırtına, yoğun kar yağışı ve şiddetli yağışların sebep olduğu sel felaketi sebebi ile Sosyal Güvenlik Kurumu Yönetim Kurulu 12.01.2017 tarihli 2017/22 sayılı Kararı ile Mersin ili Yenişehir, Mezitli, Akdeniz, Toroslar, Tarsus, Anamur, Silifke, Bozyazı, Gülnar, Mut ve Erdemli ilçelerine bağlı mahalle, belde ve köylerinde faaliyet gösteren 5510 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran işverenler ile 5510 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılar, kamu kurum ve kuruluşları ile genel sağlık sigortalılarının prim belgelerinin verilmesi ve ödenmesi ertelenmiştir. Yine, Kurumun 07.04.2016 tarihli kararında terör nedeniyle Şırnak ve Hakkari illerinin tamamı Siirt ilinin Erüh, Mardin ilinin Nusaybin, Derik ve Dargeçit, Diyarbakır ilinin Sur ve Silvan ilçelerinde ikamet eden 5510 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalılar, işyeri olan işverenler, kamu kurum ve kuruluşları ile genel sağlık sigortalılarının, 5510 sayılı Kanundan doğan borçları ve vermekle yükümlü oldukları belgelerle ilgili süreler ve konuya ilişkin gecikmeler idari para cezası uygulanmaksızın ertelenmiştir.

¹⁴ Kurumun 27.10.2005 tarihli ve 16-354 Ek sayılı Genelgesi, 24.01.2016 tarihli ve 16-363 Ek sayılı Genelgesi.

B. Meslek Mensupları Bakımından Beyannamenin Ertelemesine İlişkin Düzenlemeler

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü'nün 2021/3 sayılı Meslek Mensupları Bakımından Beyannamenin Ertelemesi Genelgesi'nde de serbest muhasebeci, mali müşavir ve yeminli mali müşavirlerin (Meslek Mensubu) özellikle Covid-19 hastalığı nedeniyle karantinaya alınma veya yatarak tedavi görmeleri sebebiyle muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin "SGK Bildirimleri" kısmının Kuruma yasal süresi içinde verilememesinin, belirtilen mücbir sebepler nedeniyle ertelenmesi işverenler tarafından Kurum'dan talep edilmiştir. 18.02.2017 tarih 29983 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannamesi Genel Tebliğinin sekizinci maddesine göre muhtasar ve prim hizmet beyannamesini vermeye meslek mensupları da yetkilidir.

2021/3 sayılı Genelge'de de yer aldığı üzere, aracılık yetkisi almış meslek mensupları ile mükellefler arasında düzenlenmiş olan "Elektronik Beyanname Aracılık ve Sorumluluk Sözleşmesine/Elektronik Beyanname Aracılık Sözleşmesine göre meslek mensupları; mükellef/işveren veya kanuni temsilcisi tarafından kendisine sağlanan bilgilere ve yasal düzenlemelere uygun olarak e-beyannamenin doldurulması ile elektronik ortamda gönderilmesinden ve karşılığında tahakkuk fişinin/fişlerinin alınmasından mükellefe ve ilgili vergi dairesine, muhtasar ve prim hizmet beyannamesinde yer alan sigortalıların prime esas kazanç ve hizmet bilgileri bakımından ise ayrıca işverene ve Sosyal Güvenlik Kurumuna karşı sorumludur.

Genelge'de; Elektronik Beyanname Aracılık ve Sorumluluk Sözleşmesi/Elektronik Beyanname Aracılık Sözleşmesi imzalanmış olması halinde muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin elektronik ortamda gönderilmesinden meslek mensupları sorumlu olduğundan, meslek mensubunun Covid-19 ve diğer bulaşıcı hastalıklar nedeniyle karantina altına alınması veya yatarak tedavi görmesi, diğer hastalıklar nedeniyle yatarak tedavi görmesi ya da tutukluluk ve gözaltına alınması nedenlerinin varlığı halinde işverenlerin yerine meslek mensuplarınca düzenlenen ve yasal süresinde Kuruma verilmesi zorunlu olan muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin "SGK Bildirimleri" kısmının ertelenmesi yapılabileceği belirtilmektedir.

Bu kapsamda meslek mensubunun; Covid-19 ve diğer bulaşıcı hastalıklar nedeniyle karantina altına alınması veya yatarak tedavi görmesi, ya da hastalıklar nedeniyle yatarak tedavi görmesi, tutuklanması ya da gözaltına alınması nedeniyle muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin "SGK Bildirimleri" kısmının mücbir sebep sayılarak ertelenebilmesi mümkündür. Ertelemenin gerçekleştirilebilmesi için ilk koşul; meslek mensubunun maruz kaldığı mücbir sebep halleri nedeniyle (bu Genelgede belirtilenlerle sınırlı olmak üzere) Vergi Usul Kanunu uyarınca muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin vergi kısmının ertelendiğinin belgelenmesi gerekir. Bununla birlikte, meslek mensubunun Covid-19 kapsamında ve diğer bulaşıcı hastalıklar nedeniyle

karantina altına alındığının veya yatarak tedavi gördüğünün ya da diğer hastalıklar nedeniyle yatarak tedavi gördüğünün ispatlanması, tutukluluk, gözaltına alınma nedeniyle mesleğini yerine getirmesinin imkânsız olması sebep olan durumun belgelenmesi gerekir. Son koşul ise, meslek mensubu ile işveren arasında imzalanmış olan Elektronik Beyanname Aracılık ve Sorumluluk Sözleşmesinin/Elektronik Beyanname Aracılık Sözleşmesinin ibraz edilmesi ve yazılı talepte bulunulmasıdır.

Muhtasar ve prim hizmet beyannamesini vermeye yetkili meslek mensubunun, beyannamenin verilmesine ilişkin kanuni sürenin son gününde yukarıda belirtilen mücbir sebepler nedeniyle mesleğini yerine getirmesinin imkânsız olduğu durumlarda mücbir sebebin oluştuğu ayda verilmesi gereken muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin “SGK Bildirimleri” kısmının verilme ve tahakkuk edecek primleri ödeme yükümlülüğünün, beyannamenin yasal verilme süresinin son gününü takip eden günden itibaren on beşinci günün sonuna kadar yapılması halinde, söz konusu yükümlülükler yasal süresinde yerine getirilmiş sayılacaktır. Muhtasar ve prim hizmet beyannamesini vermeye yetkili meslek mensubunun kendisinin veya birinci dereceden yakınının, Kuruma verilmesi gereken muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin “SGK Bildirimleri” kısmının verilmesine ilişkin sürenin bitimine yedi gün veya daha az sürede vefat etmesi ve işverence yazılı olarak talep edilmesi halinde, söz konusu yükümlülüğün yasal sürenin son gününü takip eden günden itibaren yedinci günün sonuna kadar yerine getirilmesi ve tahakkuk edecek, sigorta primlerinin de bu süre içinde ödenmesi halinde söz konusu yükümlülükler yasal süresinde yerine getirilmiş sayılacaktır.

III. ERTELEME DÖNEMİNDE GECİKME ZAMMI VE GECİKME CEZASI

Yangın, su baskını, sel, kuraklık, yer kayması, deprem gibi afetlerle ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi nedenlerle ticari veya ekonomik kayıplara uğrayan işverenler, bu Kanun’un 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalıların borçlarının ertelendiği sürede zamanışımı işlememekte ve ertelenen kısma gecikme cezası ve gecikme cezası uygulanmamaktadır. (m.91/son) Bununla birlikte, ertelenen borçların erteleme süresi sonuna kadar ödenmemesi durumunda erteleme süresinin bittiği tarihten itibaren gecikme zammı ve gecikme cezası tahakkuk ettirilecektir.

Koronavirüs pandemisi sebebiyle yapılan düzenlemelerde erteleme halinde zamanışımı konusuna da değinilmesi gereklidir. 7244 sayılı Kanun ve Kanunun uygulanması bakımından çıkarılan genel yazıda 5510 sayılı Kanun m.91 gereği ertelenen primlerden farklı olarak ertelene prim sürelerinde zamanışımının işlemeyeceğine ilişkin hüküm bulunmadığı ve bunun bir kanun boşluğu yarattığı belirtilmiştir.¹⁵ Bu hususta da kanunda boşluk bulunduğu kabul edilerek, 5510 sayılı Kanun m.90/4 hükmü gereği kuruma olan borçla-

¹⁵ Özkaraca, E., (2020), Sosyal Sigorta Primlerinde Zamanışımı, Beta, İstanbul, s.37

rın ertelendiği sürede zamanaşımı işlemez hükmü ile doldurulması gerektiği öğretide isabetle belirtilmiştir.¹⁶

Erteleme süresinin sona erdiği tarihten sonra tecil ve taksitlendirme talebinde bulunulması mümkündür. Bu halde de ertelemenin bittiği tarihten itibaren ilk taksitin ödendiği tarihe kadar gecikme cezası ve/veya gecikme zammı hesaplanarak tecil ve taksitlendirmeye konu borç miktarı bulunarak hesaplanacaktır.

Kurum alacağını korumak için hazırlanan Sosyal Güvenlik Kurumunun 2013/14 sayılı Genelgesinde, borçlular tarafından aylık taksitlerin ödenmesi veya diğer şartların yerine getirilmemesi durumunda tecil ve taksitlendirme işleminin bozulacağını ve muaccel olan alacağın tahsili için cebri icra işlemlerine derhal başlanacağını düzenlemiştir. Tecil bozulduğunda yapılacak mahsup işlemleri de Genelge'de ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Tecil ve taksitlendirme işleminin şartlarına uyulmaması nedeniyle taksitlendirme işlemi bozulduğunda; ilk olarak tecil ve taksitlendirme talebi ertelemenin devam ettiği süre içinde yapılmış ve ilk taksit erteleme süresi içinde ödenmiş ise ertelemenin sona erdiği tarihten sonraki ilk günden başlayarak gecikme zammı işleyecektir. Tecil ve taksitlendirme talebi ertelemenin devam ettiği süre içinde yapılmış olmakla birlikte, ilk taksit erteleme süresi sona erdikten sonra ödenmiş ise gecikme zammının durduğu tarih olan ilk taksitin ödendiği tarihten sonraki ilk günden başlayarak gecikme zammı işleyecektir. Son olarak, tecil ve taksitlendirme talebi ertelemenin sona erdiği tarihten sonra yapılmış ise gecikme zammının durduğu tarih olan ilk taksitin ödendiği tarihten sonraki ilk günden başlayarak gecikme zammı işleyecektir. Genelge'de ayrıca bu kapsamda yapılacak tecil ve taksitlendirme işlemlerine konu borçlar için tecil faizi alınmadığı ve ödenen aylık taksitlerin ödeme tarihleri itibarıyla asıl borç ve gecikme zammına orantılı olarak mahsup edileceği de yer almaktadır.

İİG'nde kapsamdaki sigortalıların borçlarının ertelendiği sürede zamanaşımı işlememekte ve ertelenen kısma gecikme cezası ve gecikme zammı uygulanmayacağı süreye ilişkin örneklerde yer almaktadır. Genelge'de verilen örnekte, Mihalıççık İlçesine bağlı Süleler Köyü'nün 06.09.2018 tarihinde meydana gelen yangın afetinin sonucu genel hayata etkili sayıldığına ilişkin Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Makam Oluru dolayısıyla, Mihalıççık İlçesine bağlı Süleler Köyü'nde 06.09.2018 tarihinde meydana gelen yangın afeti dolayısıyla bahse konu yerleşim yerinin afet bölgesi sayılmıştır. Bu sebeple afet bölgesindeki işverenlerin, 06.09.2018 tarihi ile 31.10.2018 tarihleri arasında Kuruma vermeleri gereken 2018 yılı Ağustos ve 2018 yılı Eylül aylarına ait aylık prim ve hizmet belgesi ile muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin sigortalıların prime esas kazanç ve hizmet bilgilerine ilişkin kısmını ve bu belgelere/beyannamelere bağlı olarak ödemekle yükümlü

¹⁶ Özkaraca, s. 247.

oldukları primleri; 31.10. 2018 tarihine kadar vermesi ve ödemesi halinde, bahse konu borçlar için gecikme cezası ve gecikme zammı ile afet nedeniyle verilen belgeler/beyannameler için idari para cezası uygulanmaması gerek-meyeceği yer almaktadır.

5510 Sayılı Kanun m.91'in uygulanması bakımından tereddüt uyandırabi-lecek hususlardan biri de erteleme ve terkin uygulamaları ve adli veya idari yargının görev alanına ilişkindir. Bu hususta özellikle aşağıda yer alan yar-gı kararları yol gösterici niteliktedir. Bahse konu ilk somut uyuşmazlıkta, 08.02.2013 günü gerçekleşen yangında işyeri hasara uğrayan davacı şirket, yetkilisi aracılığı ile 01.03.2013, 05.03.2013 tarihlerinde davalı Kuruma baş-vurarak adına tescilli beş adet işyeri yönünden ödemedi acizlik durumunun tespitini ve borçların ertelenmesini istemiştir. Bununla birlikte, davacı şirket 17.05.2013 günü Kurumdan bu kez de borçların terkinini talep etmiş ve son-rasında 29.05.2013 tarihinde yeniden başvurarak borçların ertelenmesini istemiştir. Kurumca 5510 sayılı Kanun'un 91. maddesinin 1 yıl süreyle uygu-lanması gerektiği sonucuna varılarak, 09.10.2013 günü Torbalı Kaymakam-lığı tarafından mücbir sebebe dayalı olarak vergi borcunun terkin edilmesine karar verilmiştir. Sonrasında sigorta primi, damga vergisi, idari para cezası, işsizlik sigortası primi, gecikme zammı borçları bakımından 01.04.2014 ta-rihli yeniden terkin başvurusu, bu konuda 5510 sayılı Kanunda düzenleme bulunmadığı gerekçesiyle Kurumca reddedilen şirket yeniden dava açmıştır. Hukuki uyuşmazlığın çözümünde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un tabii afetler sebebiyle terkin düzenleyen 105. maddesi ve 5510 sayılı Kanun m.91'in değerlendirilerek sonuca ulaşılması gereklidir. Kararda 5510 sayılı Kanunda, sigorta prim borçları yönünden iş-verenlere terkin yerine erteleme hak ve olanağı tanındığı, bu konuda dava-cının anılan Kanunun 91. maddesi kapsamındaki erteleme talebinin kabul edilmesi gerektiğine ilişkin Kurum Raporu düzenlendiği, davadaki uyuşmaz-lığın ise erteleme yerine terkine yönelik olduğu haklı olarak belirtilmiştir. Bu sebeple *“6183 sayılı Kanun çerçevesinde yer alıp kamu alacağı niteliğindeki sigorta primi ve ferilerine ilişkin borçların terkininin söz konusu Kanunun 105. maddesinde düzenlendiği belirgin olup.....değinilen mevzuat hükümleri karşısın-da davacı isteminin bu aşamada adli yargıda görülerek kabul edilmesinin olanak-sız”* olduğuna karar verilerek, mahkemece eksik inceleme ve hatalı değerlen-dirme sonucuna ulaşarak kararın bozulmasına hükmedilmiştir.¹⁷

Bir başka uyuşmazlıkta da davacı, 24.07.2016–16.11.2017 tarihleri arasın-da Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olduğundan bahisle 5510 sayılı Kanun'un 91.maddesi kapsamında, bu dönemde uygulanan idari para cezasının ve tahakkuk ettirilen tüm prim ve damga vergisi borçlarının geri alınmasını, ödediği tüm tutarların yasal faizi ile birlikte iade edilmesi istemiyle yapmış olduğu başvurusunun Kurumca reddi üzerine dava açmıştır. Somut olayda davacı 5510 sayılı Kanun'un 91. maddesindeki *“tutukluluk durumunun”* da

¹⁷ Y. 10. HD. 31.3.2016 E. 2014/26943 K. 2016/4605.

içinde bulunduğu mücbir sebep hallerinin sona ermesinden itibaren ilave üç aylık süre içinde yasadın kaynaklanan bildirim yükümlülüklerinin yerine getirilmesi halinde bu bildirimlerin süresinde yapılmış kabul edileceğine ilişkin hüküm uyarınca, 25.12.2017 tarihinde davalı idareye başvuruda bulunduğu, davalı idarece tutuklama tarihinden itibaren üç aylık süre içinde başvuru yapılmadığı gerekçesiyle taleplerinin reddedildiği anlaşılmaktadır. Davacı, davalı Kurum tarafından tahakkuk ettirilen idari para cezasına ait işlemin iptali ile bu ceza nedeniyle ödemiş olduğu tutarın istirdadını istemiş, Bölge Adliye Mahkemesince, idari para cezasının yerindeliği konusundaki denetimin idari yargı görevi içerisine girdiği gerekçesiyle karar verilmiş ve idari para cezası yönünden verilen karar Dairece de yerinde görülmüştür.

Bununla birlikte “söz konusu idari para cezası nedeniyle ödenmek zorunda kalınan tutarın iadesine ilişkin talep yönünden” kararın yerinde olmadığı belirtilmiştir. Mahkeme burada uyulması gereken usulü de belirtmiştir. Buna göre, “*İdari para cezası nedeniyle ödenmek zorunda kalınan tutarın iadesi istemli talebin görülme yerinin iş mahkemesi olduğu belirgin olmakla, idari para cezasının iptali istemli talebin tefrik edilerek idari yargının görevli olduğuna dair karar verilip, idari para cezasının idari aşamada kesinleşmesi veya idare mahkemesine müracaat halinde sonucu bekletici mesele yapılarak, istirdat istemi hakkında bir karar verilmesi gerekeceği*” belirlenmiştir.¹⁸

SONUÇ

Kanunkoyucu hayatın olağan akışı içinde ortaya çıkabilecek bazı hallerde prim ödeme sürelerinin uzatılmasına imkân tanımıştır. Gerçekten de prim ödeme yükümlülerini ticari veya ekonomik kayıplara uğratacak doğal afetler, kaza, tutukluluk gibi haller vuku bulabilmektedir.

5510 sayılı Kanun m.91/1 gereği prim borçlarının ertelenebilmesi için, doğal afet, ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi belirli bir nedenin gerçekleşmiş olması gerekir. Aynı zamanda, bu haller sebebi ile işveren veya Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalılar ve Kanuna göre primlerini kendileri ödeyen sigortalılar bakımından zarar doğmuş olmalıdır.

5510 sayılı Kanun m.91’in başlığı “*Afet durumunda belgelerin verilme süresi ve primlerin ertelenmesi*” iken, 15/7/2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanun’un 49 uncu maddesiyle “*Afet ve diğer mücbir sebep hâllerinde belgelerin verilme süresi ve primlerin ertelenmesi*” şekilde değiştirilmiştir. 2016 yılında yapılan bu değişiklikle maddede sayılan sebeplerin kapsamı genişletilmiştir. Sadece doğal afetler değil, işveren ya da sigortalıların kişisel bazı nedenlerde de Kuruma olan borçları erteleme kapsamına alınması son derece isabetlidir. Yine bu olanaktan, sadece işverenler değil, Kanun m.4/1-b kapsamındaki sigortalılar ve sigorta primlerini kendileri ödeyen sigortalılar da faydalanabilmektedir.

¹⁸ Y. 10. HD. 23.3.2022 E. 2022/1693 K. 2022/4212.

Bu olanaktan faydalanabilmek için ilgilinin m.91'de belirtilen yangın, su basını, sel, kuraklık, yer kayması, deprem gibi afetlerle ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi nedenlerle ticari veya ekonomik kayba uğraması yeterli değildir. Aynı zamanda ilgilinin prim ödeme aczine düşmesi gerekmektedir. İlgililerin ertelemeden yararlanabilmesi için yerine getirmesi gereken bir başka koşul ise, ortaya çıkan durumu belgelemeleri ve olayın meydana geldiği tarihten itibaren üç ay içinde Kuruma başvuruda bulunmalarıdır. Kuruma başvuru sonrası, Kurumun m.91'de yer alan koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğine göre inceleme yapması gerekmektedir. Nihayet Kurumun incelemesi sonucu, prim ödeme aczine düştüklerinin tespiti hâlinde prim borçları ertelenebilecektir. Vaka veya afet tarihinden önce ödeme süresi dolan mevcut Kurum borçları ile vaka veya afetin meydana geldiği tarihi takip eden üçüncü ayın sonuna kadar tahakkuk edecek Kurum borçları, vaka veya afetin meydana geldiği tarihten itibaren bir yıla kadar Kurumca ertelenebilir.

5510 sayılı Kanun ayrıca m.91/2'de Bakanlık ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca müştereken belirlenen vaka, afet veya mücbir sebep hâlleri içinde özel bir hüküm öngörmüştür. Buna göre, 5510 sayılı Kanun m.91/2 kapsamında erteleme talep edebilmek için, vaka, afet veya mücbir sebebin Bakanlık ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca müşterek belirlenmesi ve Kuruma verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile yapılması gereken başvuruların vakanın veya afetin meydana geldiği tarihten itibaren üç ay içinde Kuruma verilmesi gerekmektedir. 5510 sayılı Kanun m.91/3'e göre, yetkili makamlarca genel hayatı etkilediğine dair karar verilen vaka, afet veya mücbir sebep varsa, Kuruma verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile yapılması gereken başvuruların, ödenmesi gereken primlerin ve diğer Kurum alacaklarının ödeme sürelerini bu Kanundaki sürelerle bağlı olmaksızın, belirlemeye ve ertelemeye Sosyal Güvenlik Kurumu yetkilidir. Aylık prim hizmet belgelerinin verilmesine, primlerin ertelenmesi ve ödenmesine ilişkin hususlar Kurum Yönetim Kurulu kararı ile belirlenmektedir. İşverenlerin ya da sigortalıların borçlarının ertelendiği süre boyunca zamanaşımı işlememekte ve ertelenen kısma gecikme cezası ve gecikme zammı uygulanmamaktadır.

